

**รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8**
**Development Model of Management of Thai Monastic
Education Concerning Dhamma and Pali Studies
in the Sangha Administration Area 8**

พระมหาสมพงษ์ เกษานุช, ภักดี โพธิ์สิงห์ และยุภาพร ยุภาศ

Phramaha Sompong Kesanuch, Pakdee Posing and Yupaporn Yupas

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sompong.ka@rmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 2) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี และ 3) สร้างและยืนยันรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.63$) ทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดองค์กร ด้านอาคารสถานที่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านงบประมาณ

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า อิทธิพลโดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้ง 5 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร (0.591) 2) ปัจจัยการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก (0.527) 3) ปัจจัยศักยภาพของครูผู้สอน (0.332) 4) ปัจจัยการบริหารจัดการ (0.293) และ 5) ปัจจัยแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน (0.112)



3. รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วยการพัฒนาจำนวน 5 ด้าน 17 ประเด็น และ 94 แนวทางพัฒนา ได้แก่ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย 3 ประเด็น 15 แนวทางพัฒนา 2) การพัฒนาการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก ประกอบด้วย 3 ประเด็น 20 แนวทางพัฒนา 3) การพัฒนาการบริหารจัดการภายใน ประกอบด้วย 4 ประเด็น 26 แนวทางพัฒนา 4) การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน ประกอบด้วย 3 ประเด็น 14 แนวทางพัฒนา และ 5) การพัฒนาแรงขับเคลื่อนและแรงจูงใจของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ประเด็น 19 แนวทางพัฒนาและผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันรูปแบบทั้ง 20 รูป/คน มีความเห็นสอดคล้องกัน และเห็นด้วยกับรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ทุกแนวทางการพัฒนา

คำสำคัญ: รูปแบบพัฒนา; การจัดการศึกษา; พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี

Abstract

The Research article was carried out on basis of the three following objectives: 1) to study the monastic educational administration per se related to Dhamma and Pali Studies of the Buddhist ecclesiastical education institutes in the monastic governing area 8, 2) to take a study of causal factors, that affects the monastic educational administration of Dhamma and Pali studies as well as 3) to make the developing model of the monastic educational administration of Dhamma and Pali studies and subsequently verify it.

The findings of the research are as follows:

1. The monastic educational administration of the Dhamma and Pali studies in the Buddhist monastic governing area 8, as a whole, has been found at the high mean level ($\bar{x} = 3.63$) in the following domains: the curriculum, the community connection, the learning and instruction process, the organization management, the places and buildings, the educational measurement and evaluation, the learning and teaching technology and the educational budget.

2. The causal factors affecting the monastic educational administration of the Dhamma and Pali studies in the monastic governing area 8, in terms of influence coefficients, were statistically significant at 0.01. As far as individual factors are concerned,



the factors are statistically significant in the respective way: leadership of an administrator (0.591), external support (0.527), an instructor's competencies (0.332) 4), management (0.293) and motives and motivations of students (0.112).

3. The developing model of the monastic educational administration of the Dhamma and Pali studies in the monastic governing area 8, consists of the 5 components, which are comprised of 17 details, covering 94 main points for the development strategy. 1) The development of leadership of the administrator consists of three componential elements made up of 15 issues. 2) The development of the external support consists of three componential elements made up of 20 issues. 3) The development of internal management consists of 4 componential elements made up of 26 issues. 4) The development of instructor's competencies consists of three componential elements made up of 14 issues. 5) The development of motives and motivation of students consists of three componential elements made up of 15 issues. The componential elements of the developing model of the monastic educational administration of the Dhamma and Pali studies in the monastic governing area 8 have been agreed by 20 experts in their consistent opinion.

Keywords: Developing Model; Monastic Educational Administration; Dhamma and Pali Studies

1. บทนำ

การศึกษาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การศึกษาสามขั้นตอน คือ ขั้นปริยัติ ขั้นปฏิบัติ และขั้นปฏิเวธ (Monastic Affair Area 8, 2017 : 5-6) ซึ่งในปัจจุบันการศึกษาปริยัติที่คณะสงฆ์ไทย จัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษามีอยู่ 4 ประเภท คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 2) การศึกษาระยะปริยัติธรรมแผนกบาลี 3) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (Phramaha Karunwich Wijittasanto (Chaisong), 2006 : 2)

ปัจจุบันการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ และการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและมีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน แต่การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ยังไม่มีการสนับสนุน



จากภาครัฐอย่างชัดเจน และยังมีปัญหาในประเด็นด้านการบริหารจัดการอยู่เป็นอย่างมาก ดังที่พบได้จากข้อสรุปปัญหา และอุปสรรคทางการศาสนาศึกษา จากการประชุมสัมมนาเจ้าคณะภาคทั่วประเทศ ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีทั่วทุกภาคประสบปัญหาที่สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประเด็นคือ 1) จำนวนนักเรียนที่มีแนวโน้มลดลง ครูและนักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี 2) การจัดการศึกษาไม่เป็นระบบ โดยมองว่าหลักสูตรการเรียนการสอนและวิธีการวัดประเมินผลทางการศึกษาไม่เหมาะสมกับยุคสมัย 3) ครูผู้สอนขาดแรงจูงใจ และขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ และ 5) งบประมาณในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีน้อย และไม่เพียงพอต่อความต้องการ (Religious Affair department, 1996 : 9) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาธีรสุขธมฺมสาโร (อุปัชฌาย์) (Phramaha Theerasook Dhammasaro (Upachai), 2011 : 132-139) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร และผลการวิจัยของพระมหาสุเมธา ยुरัชชัย (Pharmahasumetha Yurachai, 2007 : 111-114) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ที่ผลการวิจัยพบปัญหา และอุปสรรคในการจัดการ

ศึกษาพระปริยัติธรรมลักษณะเดียวกัน คือ 1) ปัญหาอุปสรรคด้านหลักสูตรที่มีเนื้อหามากเกินไป ขาดการแก้ไขปรับปรุง และไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน 2) ปัญหาอุปสรรคด้านการจัดการเรียนการสอน ที่ยังไม่เป็นระบบและไม่ได้มาตรฐาน ขาดแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และการสอนขาดความยืดหยุ่น 3) ปัญหาอุปสรรคด้านสื่อการเรียนการสอน โดยสื่อที่ทันสมัยไม่เพียงพอ สิ่งที่มีอยู่ขาดคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน 4) ปัญหาอุปสรรคด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีน้อยเกินไป 5) ปัญหาอุปสรรคด้านการวัดและประเมินผล คือวัดผลเน้นความจำเป็นหลัก และขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบ จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีนั้น มีปัญหาอยู่หลายด้านมาอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ขณะที่เขตปกครองครองคณะสงฆ์ภาค 8 ซึ่งมีพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดบึงกาฬ (Monastic Affair Area 8, 2017) เป็นเขตปกครองส่วนภูมิภาคของคณะสงฆ์ ก็มีสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี เช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ดังจะเห็นได้จากจำนวนสถิติผู้ขอเข้าสอบและสถิติการสอบได้ของนักเรียนที่ศึกษาในสำนักศาสนาศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ในจังหวัดต่างๆ



ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ที่พบว่า จำนวนผู้ขอเข้าสอบนั้นแม้จะมีจำนวนมาก แต่สถิติในการสอบได้ของผู้เข้าสอบแต่ละปีนั้น มีค่าเฉลี่ยที่น้อยมาก เมื่อคิดโดยภาพรวมผลสอบของจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 จะพบว่า มีนักเรียนผู้ขอเข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (นักธรรม) ทุกระดับชั้น จำนวน 10,970 รูป สอบได้ จำนวน 6,267 รูป คิดเป็นร้อยละ 57 และมีนักเรียนผู้ขอเข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทุกระดับชั้น จำนวน 4,771 รูป สอบได้ จำนวน 176 รูป คิดเป็นร้อยละ 4 (Office of Pali Grade Studies, 2016 : 32) จากปัญหาเรื่องสถิติผู้สอบได้มีค่าเฉลี่ยน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ขอเข้าสอบ เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 8 มีประเด็นปัญหาที่ต้องการแนวทางแก้ไขให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีผลสัมฤทธิ์ในทิศทางที่ดีขึ้น

จากสภาพปัญหาที่เกิดกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ภาค 8 และคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น และเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้จรรโลงมั่นคงยืนยาวสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8
3. เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

3. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวข้อง ซึ่งเริ่มพัฒนาเนื้อหาสาระเป็นกรอบแนวคิดจากการศึกษาจากปรากฏการณ์ (Phenomena) (Kenaphoom, 2014A : 49-51) โดยการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่วิจัย จากนั้นทำการพัฒนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย เริ่มต้นจากวิธีการคิดเชิงเหตุผล การศึกษานำร่อง (Pilot Study) ในพื้นที่วิจัยซึ่งเป็นการพัฒนารอบแนวคิดจากทฤษฎีฐานราก การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วยวิธีการจัดการความรู้ (KM) ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาความลงตัวของเนื้อหาสาระ และทำการตรวจสอบกรอบความคิดให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นโดยวิธีการบูรณาการระเบียบวิธีที่หลากหลาย (Kenaphoom,



2017 : 169-185) โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย เป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสถิติใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Method) และค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) (Dhamrongpanit, 2012 : 21-110) และการวิเคราะห์การสร้างโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (Raengsungnoen, 2011 : 65-79)

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อการสร้างรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

และการถอดเทปการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายทั้ง 12 รูป/คน

การวิจัยระยะที่ 3 การยืนยันรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ใช้วิธีการยืนยันรูปแบบจากผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Critical Incident Technique) จำนวน 20 รูป/คน โดยใช้แบบสอบถามทั้ง 3 รอบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1

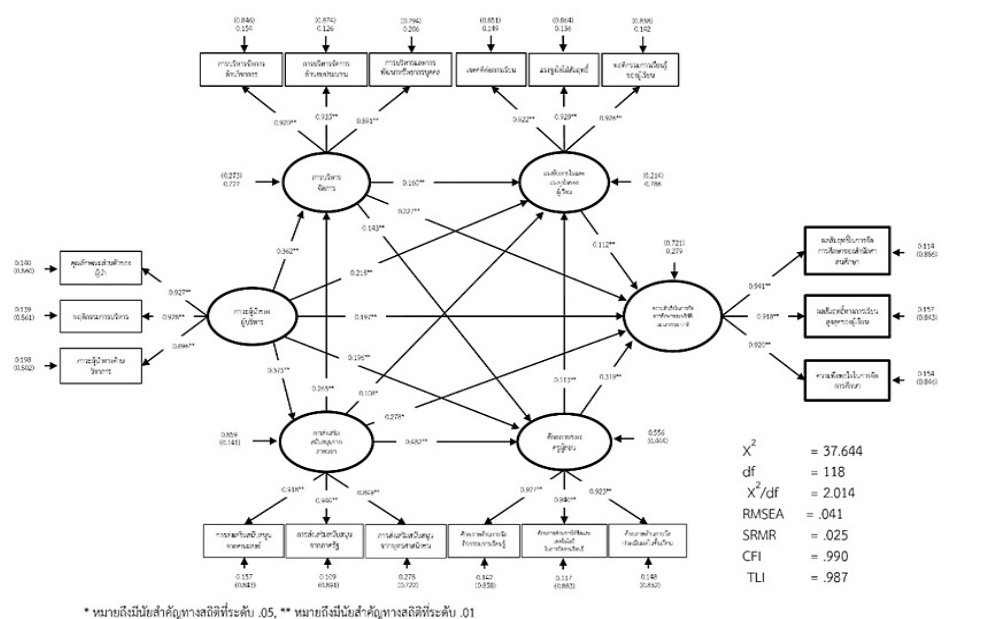
1.1 สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.63$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 8 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านหลักสูตร ($\bar{x} = 3.74$) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ($\bar{x} = 3.69$) ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.68$) ด้านการจัดองค์กร ($\bar{x} = 3.64$) ด้านอาคารสถานที่ ($\bar{x} = 3.60$) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{x} = 3.60$) ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.58$) และด้านงบประมาณ ($\bar{x} = 3.51$)

1.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม



และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า อิทธิพลโดยรวมของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เรียงลำดับจากค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมจากมากไปหาน้อย คือ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร (มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวม

เท่ากับ 0.591) 2) ปัจจัยการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก (มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.527) 3) ปัจจัยศักยภาพของครูผู้สอน (มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.332) 4) ปัจจัยการบริหารจัดการ (มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.293) และ 5) ปัจจัยแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน (มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล โดยรวมเท่ากับ 0.112) ดังแสดงในภาพที่ 1



ภาพที่ 1 แสดงโมเดลสมการเชิงโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มี

ส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี จำนวน 12 รูป/คน ได้รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา



ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 จำนวน 5 ด้าน 17 ประเด็น และ 94 แนวทางพัฒนา มีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร จำนวน 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำ จำนวน 6 กิจกรรม 2) การพัฒนาด้านพฤติกรรมการบริหารของผู้นำ จำนวน 4 กิจกรรม และ 3) การพัฒนาด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ จำนวน 5 กิจกรรม

2. การพัฒนาการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก จำนวน 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ จำนวน 9 กิจกรรม 2) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ จำนวน 7 กิจกรรม และ 3) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชน จำนวน 4 กิจกรรม

3. การพัฒนาการบริหารจัดการภายใน จำนวน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านรูปแบบขององค์กร จำนวน 6 กิจกรรม 2) การพัฒนาการบริหารจัดการด้านวิชาการ

จำนวน 8 กิจกรรม 3) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการงบประมาณจำนวน 6 กิจกรรม และ 4) การพัฒนาด้านการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จำนวน 6 กิจกรรม

4. การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน จำนวน 3 ประเด็นประกอบด้วย 1) การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 5 กิจกรรม 2) การพัฒนาศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อจำนวน 4 กิจกรรม และ 3) การพัฒนาศักยภาพด้านการวัดประเมินผลในชั้นเรียน จำนวน 5 กิจกรรม

5. การพัฒนาแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน จำนวน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาเจตคติต่อการเรียน จำนวน 4 กิจกรรม 2) การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียน จำนวน 5 กิจกรรม 3) การพัฒนาภาวะความสุขของผู้เรียน จำนวน 5 กิจกรรม และ 4) การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 5 กิจกรรม รายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 2



ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8



3. ผลการวิจัยระยะที่ 3

การยืนยันรูปแบบพัฒนาทั้ง 3 รอบ จากผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Critical Incident Technique) จำนวน 20 รูป/คน พบว่า รอบที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบพัฒนา (ร้อยละ 99.20) ทั้ง 5 ด้าน 17 ประเด็น และ 94 แนวทางพัฒนารอบที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในรูปแบบพัฒนาทั้ง 5 ด้าน 17 ประเด็น และ 94 แนวทางพัฒนา โดยมีค่ามัธยฐาน (Med.) ที่ระดับ 5.00 ทุกด้าน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) ระหว่าง 0.00-1.00 และรอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในรูปแบบการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน 17 ประเด็น และ 94 แนวทางพัฒนา โดยมีค่ามัธยฐาน (Med.) ที่ระดับ 5.00 ทุกด้าน มีค่าฐานนิยม (Mo.) เท่ากับ 5.00 ทุกด้าน และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) ระหว่าง 0.00 - 0.75 แสดงว่าผู้ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยและมีความคิดเห็นต่อรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในทุกด้าน ทุกประเด็น และทุกแนวทางพัฒนาสอดคล้องกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีประเด็นเพื่อนำสู่การอภิปรายผลดังนี้

1. จากผลการศึกษาภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี

ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าสำนักศาสนศึกษา ได้ทุ่มเทสรรพกำลังที่มีเพื่อจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนในสำนักของตนตามหน้าที่ในภารกิจทั้ง 6 ด้านของพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับแนวทางในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ซึ่งงานด้านการจัดการศึกษาก็เป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญและมีการบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน จึงทำให้เจ้าสำนักศาสนศึกษาทุกแห่งมีความตื่นตัวต่อการดำเนินงานทั้ง 6 ด้านของตนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูสังฆรักษ์สุชาติ เขมกาโร (แยมเดช) (Phrakhru Sangkarangsuchard Kamakaro (Yamdat), 2012 : 113-116) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล การสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านหลักสูตรการเรียนการสอน โดยรวมสำนักเรียนได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพล โดยรวมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะตัวแปรที่นำมาศึกษาทุกตัวเกิดจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นสภาพความเป็นจริงในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม



ที่สอดคล้องกับแนวคิดในการบริหารจัดการ การศึกษาที่ต้องมุ่งจัดการศึกษาในด้านการบริหาร จัดการที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้บริหาร และภารกิจในการจัดการศึกษา 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคลและ 4) การบริหารทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของยุทธศักดิ์ ไชยสีหา และวัลลภา อาริรัตน์ (Chaisiha and Ariratana, 2013 : 140-150) ที่ศึกษาปัจจัยทางการบริหาร ที่ส่งผลต่อการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ที่พบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษา ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการบริหารแบบมี ส่วนร่วม ด้านการบริหารตนเอง ด้านการบริหาร ที่ยืดหยุ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ได้พัฒนาขึ้นตามกระบวนการในการสร้าง รูปแบบพัฒนา โดยนำเอาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมากำหนดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อให้ได้ แนวทางการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการ ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ทั้งนี้ด้วยการคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการเป็น สำคัญ ซึ่งมีความสอดคล้องผลการการศึกษาของ มงคลชัย ศรีสะอาด (Srisaard, 2012 : 219-235) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานสำนัก เรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-แผนกบาลี

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของรูปแบบการบริหาร งานสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม- แผนกบาลี มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านของการบริหารงาน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้าน การบริหารงานทั่วไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่เกิดจากผลการวิจัย

1.1 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของ รูปแบบพัฒนาภาครัฐ ควรให้ความสำคัญกับระบบ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาของ คณะสงฆ์อย่างชัดเจนและจริงจัง ขณะที่มาเถร สมาคมควรสนับสนุนส่งเสริมให้เกิด พ.ร.บ. การศึกษาพระปริยัติธรรม และกำหนดนโยบาย ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ให้สอดคล้องกับการศึกษารูปแบบอื่นๆ

1.2 แม่กองธรรมสนามหลวง และแม่กองบาลีสนามหลวง ควรพัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก สามัญ และพัฒนาระบบการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้ เรียน พร้อมกับพัฒนาระบบการวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ขณะที่พระสังฆาธิการ ระดับผู้ปกครอง (เจ้าคณะ) ควรให้ความสำคัญเอา จริงเอาจังและมีนโยบายในการส่งเสริมการจัดการ ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีอย่างชัดเจน พร้อมกับการเร่งพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผน ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา



และควรระดมทุนทรัพย์เพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อการ
ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และการ
ศึกษาด้านอื่นๆ ของคณะสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากลยุทธ์สู่ความสำเร็จ
ของสำนักศาสนศึกษาที่เป็น Best Practice
แต่ละแห่ง เพื่อทราบปัจจัยและแนวทางสู่ความ
สำเร็จของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรมและแผนกบาลีที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษารูปแบบพัฒนาการ

จัดการศึกษาแยกกัน ระหว่างพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม และพระปริยัติธรรมนักธรรมแผนกบาลี
เพื่อให้ได้รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาแต่ละ
แผนกที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนา
การจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการศึกษา
พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี
กับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
เพื่อให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ มีรูปแบบที่
ทันต่อยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง

References

- Chaisiha, Y. and Ariratana, W. (2013). Administrative Factors Affecting School Based Management in the Schools under The KhonKaen Municipality. *Journal of Education Graduate Studies Research, KhonKaen University*, 7(1), 140-150.
- Dhamrongpanit, S. (2012). *Mplus Program with Analysis of Behavioral and Social Data*. Mahasarakham : University of Mahasarakham.
- Kenaphoom, S. (2014A). Research Philosophy : Quantity Quality. *Journal of Political Science and Law, Rajabhat Kalasin University*, 3(2), 49-51.
- _____. (2017). Establishment of a Survey Research Conceptual Framework on Management. *ASEAN Journal of Management and Innovation*, 4 (1).
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (3rd ed.). New York : The Guilford Press.
- Monastic Affair Area 8. (2017). *Report on the Meeting of the Buddhist Officer Monks in the Governing Area 8 B.E 2560*. Bangkok : The Office of Sangha Monastic Center, Area 8.
- Office of Pali Grade Studies. (2016). *Report of Pali Grade Studies B.E. 2559*. Bangkok : Office of National Buddhism.



- Pharmaha Sumetha Yurachai. (2007). A study of Conditions and Approaches for Teaching And Learning of the Management of the Sangha's Community at Prapariyuttitham School (Dhamma Studies Section), Saraburi Province. (*Master's Thesis*). Lopburi : Thepsatri Rajabhat University.
- Phrakhru Sangkarangsuchard Kamakaro (Yamdat). (2012). The Teaching and Learning of Pradayattidhamma Schools, Dhamma Division Taweewattana District, Bangkok. (*Master's Thesis*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Phramaha Karunwich Wijittasanto (Chaisong). (2006). The Problem of Dhamma Study Stream Operatrion in Small Learning Sites Lamphun Province. (*Master's Thesis*). Lampang : LampangRajabhat University.
- Phramaha Theerasook Dhammasaro (Upachai). (2011). An Educational Administration of Phrapariyattidhamma School on Pali Section : A Case Study of WatMolilokayaram in Bangkokyai Bangkok. (*Master's Thesis*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Raengsungnoen, K. (2011). *Factor Analysis with SPSS and AMOS for Research*. Bangkok : See-Education.
- Religious Affair Department. (1996). *Handbook of The Dhamma and Pali Monastic Education Administration*. Bangkok : Religious Affair Department, Ministry of Education.
- Srisaard, M. (2012). *Administrative Model in Dhamma-Bali Department Prapariyaltidhamma Schools (Doctoral Dissertation)*. Phitsanulok : Naresuan University.